

Vi er vild med Hestenettet!

En korpusundersøgelse af alternativ kongruens

Ken Ramshøj Christensen, Anne Mette Nyvad
& Katrine Rosendal Ehlers

Abstract

Previous studies have shown that in colloquial Danish, a predicative adjective sometimes agrees with a fronted complement of a prepositional verb (P-Obj) instead of with the subject, which is normally the case. After reviewing the results of these previous studies, we present data from a study on written language using the *Danish Gigaword Corpus*, which consists of 228.9 million words. Our results show that even though there are thousands of examples with alternative agreement, in the vast majority of cases (99%), there is standard agreement with the subject. There is a significant interaction between fronting and grammatical number, whereas frequency of occurrence is not significant.

Nøgleord

fremflytning, numerus, kollokation, frekvens, performans

1. Indledning

Denne artikel handler om såkaldt **alternativ kongruens** i dansk, som findes i sætninger hvor der ikke er kongruens mellem subjektet og et adjektivisk subjektsprædikat, som det ellers normalt er tilfældet. I standardkongruens bøjes prædikative adjektiver i numerus (flertal *-e*) så de kongruerer med subjektet.¹ Det gælder også når det prædikative adjektiv har et **præpositionsobjekt (P-Obj)**:

1 Vi skærer et par hjørner her, for i ental bøjes de også for genus (intetkøn *-t*), *det er vildt*, og i nogle tilfælde spiller fonologi og semantik (animathed) også en vis rolle, se Christensen & Nyvad (2019: 103 fn. 16). Der er også visse undtagelser, fx *Den (kage) er ikke god for dig* vs. *Det er ikke god-t for dig*, men *Hun er vild med ideen* og ikke **Udvalget er vild-t med ideen*. Desuden bruges den ubøjede form af nogle adjektiver ofte i stedet for den bøjede flertalsform i talesprog og i uformelt skriftsprog, fx *Vi er ikke helt færdig/klar/parat* (Hansen 1967: 369). Det er specielt tilfældet for adjektiver dannet af præteritum participium, fx *interesseret*, *irriteret* eller *henrykt* (Sproget.dk, a).

- (1) a. Hun er ret **vild** med min mad.
 b. De er ret **vild-e** med min mad.

Men som Jensen (2004), Nyvad (2007) og Engberg-Pedersen & Poulsen (2010) bemærker, sker det at adjektivet tilsyneladende kongruerer i numerus med P-Obj i stedet for med subjektet i tilfælde hvor der er potentiel 'konkurrence' i numerus mellem subjektet og P-Obj. (De skal være forskellige for at man kan se om der er kongruens med det ene eller det andet.)

- (2) a. De der tærter er hun ret **glad-e** for.
 b. Den der tærte er vi ret **glad** for.

Jensen (2004: 166) beskriver fænomenet som "en ændring af rektionsforholdene således at prædikativet i stedet kongruerer med styrelsen i den tilknyttede præpositionsforbindelse", mens Engberg-Pedersen & Poulsen (2010) argumenterer for at der er tale om performansfejl.

I to elicitationsstudier har Christensen og Nyvad undersøgt sådanne tilfælde af **alternativ kongruens**, både når P-Obj er fremflyttet (2019), og når det står in situ efter adjektivet (2021). I forsøgene blev deltagerne bedt om skriftligt at fuldføre sætninger som i (3), hvor der blev vekslet mellem ental og flertal for hhv. subjekt og P-Obj, hvilket dermed eliciterede enten den bøjede eller den ubøjede form af det prædikative adjektiv. Alle sætningerne havde en kontekst der indeholdt standardkongruens, og der var således bias *imod* den alternative kongruens til fordel for standardkongruens.

- (3) a. Jeg er helt **vild** med kager. Og dem her, dem er jeg specielt ____ med.
 b. Vi er helt **vilde** med kager, især den her. Vi er specielt ____ med den her.

Resultaterne viste at der blev eliciteret væsentlig mere alternativ kongruens når der var fremflytning, og at det især var tilfældet når P-Obj var i ental og subjektet i flertal ($p < 0,001$). Når det fremflyttede P-Obj var i flertal, var der 17% alternativ kongruens (*Dem er jeg vilde med*), mens det var hele 48% for ental (*Den er vi vild med*). Med P-Obj in situ var det hhv. 1% (*Jeg er vilde med dem*) og 14% (*Vi er vild med den*). Den alternative kon-

gruens i resultaterne kan forklares som en performansfejl der skyldes to uafhængige faktorer: fejlanalyse og apokope. Eftersom dansk er et SVO-sprog, forventer vi at det første nominale led er subjekt. Vi analyserer derfor det fremflyttede P-Obj først som subjekt, og når vi kommer til subjektet, reanalyserer vi det som ikke-subjekt. Denne 'fejlanalyse' bliver ikke helt glemt (Christianson m.fl. 2001, Slattery m.fl. 2013) og påvirker efterfølgende valget af kongruens når vi kommer til adjektivet, hvilket gør at der er flere fejl ved fremflytning end ved P-Obj in situ. Apokope, eller bortfald af endelsen *-e*, der sandsynligvis er et udtryk for en generel tendens til reduktion (se diskussionen i Heegård & Thøgersen 2014), er med til at øge alternativ kongruens når det fremflyttede P-Obj er ental og subjektet flertal (*Den er vi vild med*). Omvendt trækker det i modsatte retning når P-Obj er flertal og subjektet ental, fordi fraværet af *-e* jo netop er standard her.

De to forsøg viste kort sagt at det er ret let at elicitere alternativ kongruens, selvom standardkongruens dog blev eliciteret i de fleste tilfælde. Overraskende nok var det lettere at elicitere alternativ kongruens når det fremflyttede P-Obj var ental. Baseret på egne observationer og eksempler i litteraturen, forventede vi det modsatte.

Nyvad & Christensen (2023) undersøgte hvordan position (fremflytning vs. in situ), numerus (P-Obj i flertal vs. ental), og kongruens (alternativ vs. standard) påvirker acceptabiliteten (på en skala fra 1 til 7) af sætninger hvor der er konkurrence om kongruensen, som i (2) og (3). De i alt 197 forsøgsdeltagere vurderede i gennemsnit standardkongruens signifikant højere end alternativ kongruens (1,9 point på 7-trinsskalaen, $p < 0,001$), og fremflytning gav en lille men signifikant forbedring af acceptabiliteten af alternativ kongruens (fra 3,49 in situ til 4,23 med fremflytning, $p < 0,001$), mens det ikke var tilfældet for standardkongruens. I denne undersøgelse gjorde det altså ingen forskel om det fremflyttede P-Obj var ental eller flertal.

Én ting er folks performans og vurderinger i forsøg, noget andet er forekomsten i naturligt sprogbrug. Engberg-Pedersen & Poulsen (2010) lavede en internetsøgning på *vild med*, *glad for* og *sur på* der viste 5,5% alternativ kongruens (mellem 1,6% og 11,1% afhængigt af adjektivet). Christensen & Nyvad (2021) gjorde det samme og fandt 9,6% alternativ kongruens. Sådanne ret uformelle undersøgelser skal tages med forbehold, for der er kun brugt tre adjektiver (eller rettere, PRÆP+ADJ-kollokationer (bigrammer), *vild med*, *glad for* og *sur på*), men de viser dog at det er ret let at finde

eksempler på internettet, hvor der til gengæld også er mange sider der er maskinoversat.

For at få et bedre indblik i hvor udbredt alternativ kongruens er, har vi lavet en korpusundersøgelse. De tidligere undersøgelser gav et mindre klart billede med tal fra ca. 5%–10% i de uformelle internetundersøgelser op til 48% i elicitationsstudierne. Vi ville også undersøge om resultaterne i elicitationsstudierne evt. kunne skyldes at det specifikke sæt af ADJ+PRÆP der indgår i studierne, ikke er repræsentativt for konstruktionen generelt. Dernæst ville vi undersøge om frekvensen af alternativ kongruens afhænger af om der er fremflytning af P-Obj eller ej, og om numerus spiller en rolle (P-Obj i ental og subjektet i flertal, eller omvendt). Desuden ville vi også teste om der skulle være en sammenhæng mellem kollokationsfrekvens (altså hvor hyppige kollokationer som *vilde med*, *glade for*, *sure på* etc. er) og alternativ kongruens.

Kort sagt, havde vi altså fire overordnede spørgsmål:

1. Hvor udbredt er fænomenet?
2. Er det sæt af ADJ+PRÆP (fx *vild med*) der indgår i de tidligere elicitationsstudier repræsentativt?
3. Afhænger frekvensen af den alternative kongruens af P-Objektets position og/eller numerus?
4. Er der en sammenhæng mellem kollokationsfrekvens og alternativ kongruens?

2. Metode

Data til artiklen er fra *The Danish Gigaword Corpus* (Strømberg-Derczynski m.fl. 2021). Vi har valgt at undersøge sproget i den del af korpusset som kommer fra Hestenettet, et dansksproget online-forum med uformelt, ”nutidigt” (eng. *contemporary*) skriftsprog og en bred vifte af emner skrevet mellem 1997 og 2020. Hestenet-korpusset indeholder 228,9 millioner ord og er dermed omtrent fire gange så stort som det 56 millioner ord store KorpusDK. Selvom størrelsen og typen af data helt klart er en fordel, er det til gengæld en ulempe at data ikke er tidskodet, så det er derfor ikke muligt at se hvad der fx er fra 1997, og hvad der er fra 2020.

Vi har med vilje søgt bredt efter kollokationer der består af et adjektiv efterfulgt af en præposition. Hestenettet indeholder 2.121.723 eksempler på ADJ+PRÆP-kollokationer fordelt på 66.071 forskellige kollokationer.

Vi har udvalgt de 1000 hyppigste kollokationer² og sorteret i alt 252 fra hvor adjektivet har samme form i ental og flertal (fx *bange for*). Denne mindre gruppe indeholder 630.544 eksempler. I denne gruppe har vi herefter søgt specifikt efter at finde eksempler på alternativ kongruens ved at specificere at adjektivet skal være bøjet i ental (henholdsvis flertal), og at der skal være et substantiv eller pronomen bøjet i flertal (henholdsvis ental) blandt de fem forudgående ord for at forøge chancen for at finde eksempler med alternativ kongruens (fx *men den skulle vi ikke være nervøs for* og *Dem er jeg ikke tilfredse med*). Denne søgning giver i alt 18.685 eksempler fordelt på 748 kollokationer som vi har gennemlæst manuelt og kodet for kongruens (standard vs. alternativ), position (fremflytning vs. in situ), og numerus (P-Obj i ental vs. flertal). Dette datasæt, som vi nedenfor kalder 'det fulde datasæt', indeholder i alt 3.096 reelle eksempler på alternativ kongruens fordelt på 63 forskellige kollokationer. (Der er ingen tilfælde af alternativ kongruens i de resterende 685 kollokationer.) Efterfølgende søgning i korpuset på disse 63 kollokationer giver 293.570 eksempler i alt, og her har vi så antaget at de resterende 290.654 (dvs. ud over de 3.096 eksempler med alternativ kongruens) har standardkongruens.³

Af de 3.096 eksempler på alternativ kongruens er 1.924 fordelt på 10 af de kollokationer der blev undersøgt i de tidligere artikler om alternativ kongruens (Christensen & Nyvad 2019, 2021). I disse studier var der godt nok 14 kollokationer, men *ked(e) af, flov(e) over* og *vred(e) på* optræder ikke med alternativ kongruens på Hestenettet, og de er derfor udeladt i vores analyse. Vi har desuden udeladt *sikker/sikre på* fordi alternativ kongruens evt. kunne skyldes 'r-problemer' (Sproget.dk, b)⁴. (Der er 21 eksempler med alternativ kongruens der svarer til *Dem er vi sikker på*, men nul der svarer til *Den er jeg sikre på*.) Der er således 10 kollokationer i det som vi kalder 'det reducerede datasæt' (reduceret i forhold til det fulde datasæt),

2 Langt størstedelen er meget sjældne. Ved meget lave frekvenser vil et enkelt, måske tilfældigt, tilfælde af alternativ kongruens potentielt skævvride statistikken, fordi det ser ud som om det er mere hyppigt end det i virkeligheden er.

3 Det kunne give en underestimering af den alternative kongruens fordi vi kun har kigget efter eksempler hvor afstanden mellem et muligt subjekt og adjektivet er mellem 0 og 5 ord. På den anden side fokuserer vores analyse udelukkende på den brøkdelen af data hvor der rent faktisk findes tilfælde med alternativ kongruens, hvilket nødvendigvis fører til en overestimering.

4 R-problemer viser sig også som usikker brug af nutids-r på verber, fx *at lære/beundre*, og flertal på substantiver der ender på r, fx *lærer*.

altså de oprindeligt 14 kollokationer minus *ked af, fløv over, vred på* og *sikker på* (se (5) nedenfor).

3. Resultater

3.1. *Det fulde datasæt (63 kollokationer)*

Tabel 1 indeholder frekvenserne for de i alt 63 ADJ+PRÆP-kollokationer i (4), både i entals- og flertalsform (fx *afhængig(e) af, allergisk(e) overfor*, etc.), der alle optræder i sætninger med alternativ kongruens.

- (4) afhængig af, allergisk overfor, ansvarlig for, behjælpelig med, betænkelig ved, bevidst om, dårlig til, dygtig til, enig i, enig med, enig om, færdig med, følsom for, forsigtig med, forskellig fra, fortrolig med, frisk på, fuld af, giftig for, glad for, glad ved, god mod, god til, god ved, hård ved, heldig med, interessant for, kendt for, klog på, ligeglad med, lun på, lykkelig for, misundelig over, misundelig på, modtagelig for, nervøs for, omhyggelig med, opmærksom på, opsat på, parat til, ræd for, rædselsslagen for, sikker på, sød ved, spændt på, stolt af, stolt over, superglad for, sur på, taknemmelig for, tilfreds med, træet af, tryk ved, uenig i, uenig med, uenig om, uheldig med, usikker på, utilfreds med, utryk ved, velkommen til, vild med, åben for

Kongruens	P-Obj fremflyttet		P-Obj in situ		Total	
Standard	36.701	98,2%	253.773	99,0%	290.474	98,9%
Alternativ	662	1,8%	2.434	1,0%	3.096	1,1%
Total	37.363	12,7%	256.207	87,3%	293.570	100,0%

Tabel 1: Frekvenser og procentvis fordeling i det fulde datasæt med 63 kollokationer.

Som det fremgår, er der i alt 293.570 sætninger, hvoraf der er standardkongruens i 98,9% af tilfældene. Selvom der således er hele 3.096 eksempler med alternativ kongruens, udgør de altså kun 1,1%. Der er fremflytning af P-Obj i 12,7% af alle sætningerne, hvilket er relativt mange i forhold til at Mikkelsen (2015) kun fandt 1% i hendes korpussøgning (en forskel der sandsynligvis skyldes genreforskelle, eftersom Hestenettet er meget uformelt, mens Mikkelsens data er sammensat af uddrag fra *Weekendavisen* maj 2006, romanen *Nordkraft* af Jakob Ejersbo 2002 og talesprogskorpuset *BySoc*, der er fra slutningen 1980'erne). Blandt disse sætninger med fremflyttet P-Obj er der kun 1,8% alternativ kongruens, hvilket er væsentlig færre end forventet i forhold til Christensen & Nyvad

(2019), hvor det blev eliciteret i hele 17% og 48% af gangene med P-Obj i hhv. flertal og ental. I sætninger med P-Obj in situ er der 1,0% alternativ kongruens, hvilket er tættere på (men stadig lavere end) tallene fra Christensen & Nyvad (2021), der eliciterede det i hhv. 1% (P-Obj i ental) og 14% (P-Obj i flertal) af tilfældene.

3.2. *Det reducerede datasæt (10 kollokationer)*

For at undersøge om de 10 (oprindeligt 14) kollokationer som blev brugt i Christensen & Nyvads (2019, 2021) forsøg, angivet i (5), afviger fra det overordnede mønster, har vi undersøgt dem i isolation. Resultatet er opsummeret i Tabel 2, og det er ret tydeligt at procentsatserne ikke er væsensforskellige fra dem i Tabel 1.

- (5) enig(e) med, glad(e) for, god(e) ved, ligeglad(e) med, stolt(e) af, sur(e) på, tilfreds(e) med, træt/trætte af, tryk/trykke ved, vild(e) med

Kongruens	P-Obj fremflyttet		P-Obj in situ		Total	
Standard	19.307	98,2%	136.849	98,9%	156.156	98,8%
Alternativ	362	1,8%	1.541	1,1%	1.903	1,2%
Total	19.669	12,4%	138.390	87,6%	158.059	100,0%

Tabel 2: Frekvenser og procentvis fordeling i det reducerede datasæt med 10 kollokationer.

I de i alt 158.059 sætninger er der altså kun 1,2% alternativ kongruens. De 1.924 eksempler er noget færre end forventet i forhold til elicitationsstudierne (Christensen & Nyvad 2019, 2021). I 12,4% af alle sætningerne (ca. 1/8) er der fremflytning, hvilket igen er relativt mange, og i disse sætninger er der kun 1,8% alternativ kongruens – igen væsentlig færre end forventet.

I Tabel 3 nedenfor er antal sætninger per kongruenstype fordelt efter numerus og position.

Numerus	Position	Standard	Alternativ	% Alternativ
P-Obj = flertal	fremflyttet	2.896	226	7,2%
P-Obj = flertal	in situ	18.618	680	3,5%
P-Obj = ental	fremflyttet	16.411	136	0,8%
P-Obj = ental	in situ	118.231	861	0,7%
Total		156.156	1.903	1,2%

Tabel 3: Antal sætninger med alternativ kongruens fordelt efter numerus og position.

De tidligere forsøg (Christensen & Nyvad 2019, 2021) viste at der ved fremflytning blev eliciteret 17% alternativ kongruens når P-Obj var flertal (*Dem er jeg vilde med*), mens det var hele 48% når P-Obj var ental (*Den er vi vild med*). Når P-Obj var in situ, var der meget færre tilfælde, men med den samme asymmetri: 1% alternativ kongruens med P-Obj i flertal (*Jeg er vilde med dem*) og 14% med P-Obj i ental (*Vi er vild med den*). Der var altså i det hele taget flere eksempler med P-Obj i ental. Resultatet i denne artikel viser den modsatte asymmetri. Her er det flertal der oftest udløser alternativ kongruens: 7,2% ved fremflytning (*Dem er jeg vilde med*) og 3,5% in situ (*Jeg er vilde med dem*) mod hhv. 0,8% og 0,7% for ental. Med andre ord: Der er flere tilfælde hvor endelsen *-e* tilføjes, end hvor den udelades, og hvor det fører til alternativ kongruens. Som det også fremgår af tallene i Tabel 3, er der flere tilfælde med alternativ kongruens med P-Obj in situ end ved fremflytning. Men fordi antallet af eksempler uden fremflytning overordnet er større, så er andelen af alternativ kongruens mindre ved P-Obj in situ (1,1%) end ved fremflytning (1,8%) (se Tabel 2).

Til statistisk analyse anvendte vi R (R Core Team 2023) i RStudio (Posit team 2023). Vi brugte en standard lineær model (basisfunktionen *lm*) med multipel regression som havde andelen af alternativ kongruens som afhængig variabel (*outcome*) og position (fremflyttet vs. in situ), numerus (flertal vs. ental), \log_{10} kollokationsfrekvens⁵, samt interaktionen mellem position og numerus som uafhængige variable (*predictors*).

Resultatet, se Tabel 4, viser at effekten af numerus er signifikant ($p = 0,001$), mens effekten af position i sig selv ikke er signifikant ($p = 0,073$). Effekten af kollokationsfrekvens (\log_{10}) er negativ, men heller ikke signifikant ($p = 0,178$). Til gengæld er der en signifikant, positiv interaktion mellem numerus og position ($p = 0,030$). (Selvom effekten af kollokationsfrekvens ikke er signifikant, forklarer den alligevel noget: Den beskriver en del af variansen. Hvis den udelades fra modellen, bliver effekten af position større og signifikant, $p < 0,05$.) Modellen tager flertal og fremflytning som udgangspunkt (*intercept*). Den samlede negative effekt på andelen af alternativ kongruens af et ental P-Obj in-situ er altså mindre end summen af numerus og position set hver for sig. Eller med andre ord: Der er flere tilfælde af alternativ kongruens ved fremflytning af et P-Obj i flertal end i ental, og der er flere tilfælde ved fremflytning af P-Obj sammenlignet med P-Obj

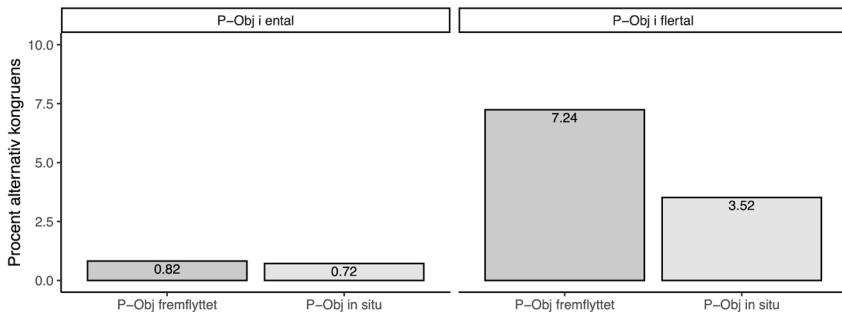
5 \log_{10} er en logaritmisk skala der har 10 som grundtal, hvilket betyder at når \log_{10} -frekvensen stiger med 1, stiger antallet med faktor 10. Fx hvis \log_{10} -frekvensen stiger fra 10 til 13, betyder det at antallet af eksempler stiger med faktor 1.000.

in situ, men den samlede effekt af fremflytning og flertal er altså mindre end summen af de to faktorer. Denne model forklarer 24% af variationen i kongruensen (hvilket er en ret stor effekt: justeret $R^2 = 0.24$, $p < 0,001$).

	Estimat	SE	t	p	
(Intercept)	0,15	0,04	4,28	0,000	***
Position (P-Obj in situ)	-0,05	0,03	-1,82	0,073	
Numerus (ental)	-0,09	0,02	-3,51	0,001	***
Log ₁₀ kollokationsfrekvens	-0,02	0,01	-1,36	0,178	
Position × Numerus	0,07	0,03	2,21	0,030	*

Table 4: Statistisk model for effekten på andelen af alternativ kongruens af position, numerus og log₁₀-transformeret frekvens.

Denne interaktion er også illustreret i Figur 1, hvor man tydeligt kan se forskellen mellem flertal og ental, mens forskellen mellem et fremflyttet og et in-situ P-Obj afhænger af numerus.

Figur 1: Procent alternativ kongruens som funktion af position og numerus.

4. Diskussion

Vi havde fire overordnede spørgsmål:

1. Hvor udbredt er fænomenet?
2. Er det sæt af ADJ+PRÆP der indgår i elicitationsstudierne, repræsentativt?
3. Afhænger frekvensen af alternativ kongruens af P-Obj's position og/eller numerus?
4. Er der en sammenhæng mellem kollokationsfrekvens og alternativ kongruens?

Hvor tidligere undersøgelser har fundet ca. 5%–10% alternativ kongruens i uformelle internetundersøgelser og op til 48% i elicitationsstudier, viser vores undersøgelse her at der er alternativ kongruens i 1,1% af de i alt 293.570 sætninger hvor der er potentiel konkurrence om kongruensen mellem subjekt og P-Obj. Hvis vi begrænser søgningen til de ADJ +PRÆP-kollokationer der blev brugt i elicitationsstudierne (Christensen & Nyvad 2019, 2021), er der alternativ kongruens i 1,2% af de i alt 158.059 sætninger. Der er ikke nogen nævneværdig forskel på procent-satserne i de to datasæt i Tabel 1 og Tabel 2, der udviser samme tendens. Det tyder på at de kollokationer der blev brugt i Christensen & Nyvads (2019, 2021) forsøg, udgør et repræsentativt sæt. Der er til gengæld relativt få tilfælde af alternativ kongruens i undersøgelsen, noget færre end forventet ud fra de tidligere forsøg. Formelle, kontrollerede forsøg er i sagens natur ikke 'naturlige', og det er velkendt at det påvirker forsøgsdeltagerenes adfærd. I elicitationsstudierne har selve forsøgsdesignet og det at deltage i et forsøg, sandsynligvis påvirket deltagerne, hvilket har ført til øget antal af kongruensfejl (den alternative kongruens).⁶ I det formelle forsøg stiger antallet af tilfældige fejl naturligt som følge af uafhængige faktorer.

Den statistiske analyse i Tabel 4 viser at der er en signifikant, positiv interaktion mellem numerus og position ($p = 0,030$). Kort sagt så er der mere alternativ kongruens når P-Obj er flertal, og når det er fremflyttet, og denne effekt er større end summen af de to faktorer (position og numerus). Der er til gengæld ikke nogen signifikant effekt af kollokations-frekvens.

Christensen & Nyvad (2019, 2021) og Nyvad & Christensen (2023) argumenterer for at alternativ kongruens i virkeligheden er performansfejl, snarere end en nyudvikling i grammatikken, fx topic-kongruens – altså hvor der er kongruens med det diskursfunktionelle topic i stedet for med det grammatiske subjekt. Topic har ikke nogen entydig definition. Ofte

6 Vi ændrer adfærd så snart vi ved at vi bliver observeret eller testet. Det er fx velkendt at vores puls stiger så snart der måles på den, at smerte intensiveres når vi mærker efter, at det er sværere at udføre en svær, fysisk opgave hvis nogen kigger, og at det kan være stressende at gå til eksamen. Vi husker også bedre at vaske hænder hvis vi tror at der er nogen der kigger. Bare det at vi observerer eller undersøger noget, ændrer på det vi observerer. Fænomenet kaldes *the observer effect* ('observatøreffekten') og er et grundlæggende princip i kvantefysik såvel som i psykologi. Måden vi undersøger nogen eller noget på, ændrer også på resultatet. Måden vi fokuserer på en sproglig opgave, kan således også have indflydelse på hvordan vi besvarer den. Se fx Baclawski (2018).

analyseres det element der er fremflyttet i en deklarativ hovedsætning, som topic eller fokus (Hoof 2006: 411, Lambrecht 1994: 117–205, Ross 1967: 209). I den traditionelle grammatik sidestilles topic ofte med subjektet, der ifølge Hansen & Heltoft (2011: 1729) er antifokus (men se Jensen 2011). Comrie (2003: 328–329) hævder at alternativ kongruens (som han kalder *trigger-happy agreement*) er afhængig af nominalfrasens *topicworthiness*, dvs. hvor sandsynligt det er at det pågældende element fungerer som topic, hvilket er forbundet med fx nominalfrasens bestemthed og *salience*, dvs. pragmatisk ‘prominens’. Hans definitionen på *topicworthiness* er dog temmelig vag: Det har at gøre med sandsynlighed for *topicality*, der bestemmes af *salience*, som også er meget vagt defineret (Comrie 2003 nævner begrebet uden at give nogen definition), og er desuden relateret til numerus, animathed og bestemthed. “Det er dog svært at se hvordan man skulle forklare den alternative kongruens med *topicworthiness* og topic-kongruens uden at det bliver temmelig ad hoc og cirkulært og dermed ikke falsificerbart. Hvis man hævder at der altid er topickongruens, så er der alternativ kongruens mellem fx P-OBJ og et subjektsprædikat når P-OBJ er topic, og det der viser at det er topic, er den alternative kongruens” (Christensen & Nyvad 2021: 130). De relativt få tilfælde af alternativ kongruens i undersøgelsen her er også svære at forklare med en ide om topic-kongruens. Det ville betyde at kun 1,8% af disse fremflyttede P-Objekter var topic. I de i alt 158.059 sætninger, hvor der er et P-Obj der ikke har samme numerus som subjektet, er det altså i 98,8% af tilfældene subjektet der er topic (og det er derfor der er standardkongruens), uafhængigt af om der er fremflytning, som det så ellers er tilfældet i 12,4% af sætningerne. Det virker i det hele taget ikke særligt sandsynligt. Det er selvfølgelig teoretisk muligt at der er variation, således at enkelte individer (1,2%), som har skrevet enkelte ting på Hestenettet, er ved at udvikle topic-kongruens, mens de 98,8% andre ikke er. (Alternativt kunne man antage at en større gruppe bruger alternativ kongruens i 1,2% af tilfældene, og altså dermed ikke laver kongruensfejl.) Det kunne signalere et tidligt stadie i en grammatikaliseringsproces, men det er der til gengæld ikke noget der tyder på, og det virker ikke rigtigt muligt at teste. Her er det videnskabelige princip kendt som *the Sagan Standard* relevant: ”Eksstraordinære påstande kræver ekstraordinære beviser”, og det må pålægge dem der mener at der findes topic-kongruens, at tilvejebringe evidens for det. Vi beskriver her et fænomen der optræder i ret få procent af tilfældene i korpusset, men som let kan eliciteres eksperimentelt. Denne adfærd

kan vi netop forklare med uafhængige faktorer (bortfald af endelsen *-e* og at man har tendens til tolke det første led som subjekt). Nul-hypotesen må være at der ikke er tale om forandring i systemet, og det er kompatibelt med alle vores resultater.

Bemærk også at der er flere tilfælde hvor endelsen *-e* **tilføjes** (alternativ kongruens med P-Obj i flertal), end hvor den udelades (alternativ kongruens med P-Obj i ental). Det går imod den gængse opfattelse af at danskerne reducerer (eller i folkemunde ”sluger”) alle endelserne, og det passer heller ikke så godt med en forestilling om at adjektivbøjningen i flertal generelt neutraliseres og er ved at blive reduceret til den ubøjede form (ligesom fx *parat* og *irriteret*, se fodnote 1).

Vi fandt ingen statistisk signifikant effekt af kollokationsfrekvensen på andelen af alternativ kongruens. Christensen & Nyvad (2019, 2021) rapporterede en statistisk signifikant, positiv korrelation mellem frekvens (dog frekvensen af kopula + prædikativt adjektiv, fx *er vild* eller *er vilde*) i KorpusDK og eliciteret standardkongruens – altså jo hyppigere, jo mindre alternativ kongruens. Men den nuværende undersøgelse viser at selv om der godt nok er en negativ korrelation mellem kollokationsfrekvens og alternativ kongruens i Hestenet-korpusset, så er den ikke statistisk signifikant.

5. Konklusion

I Nyvad & Christensens (2023) acceptabilitetsstudie blev standardkongruens vurderet signifikant højere end alternativ kongruens (1,9 point på en 7-trins Likert-skala, $p < 0,001$), og fremflytning gav en lille, men signifikant forbedring af acceptabiliteten af alternativ kongruens (0,74 point, $p < 0,001$), mens der ikke var nogen signifikant effekt af numerus. Det gjorde altså ingen forskel om det fremflyttede P-Obj var ental eller flertal. Sammenholdt med vores korpusdata, ser det kort sagt ud til at standardkongruens er langt den mest udbredte form (99%), og også den mest acceptable. Fremflytning øger både acceptabilitet og frekvens af alternativ kongruens. Dette forhold er også i tråd med Christensen & Nyvads (2023) undersøgelse af forholdet mellem acceptabilitet, frekvens og kompleksitet på tværs af konstruktioner. Numerus ser ud til at spille en signifikant rolle for alternativ kongruens i naturlig sprogbrug, men det ser dog ud til at afhænge af undersøgelsesmetoden, eftersom asymmetrien mellem ental og flertal er modsat i de kontrollerede forsøg. Helt overordnet er der stadig ikke belæg for at hævde at alternativ kongruens

er andet end en systematisk performansfejl⁷ der udløses af konkurrence om kongruensen, apokope og grammatisk fejlfortolkning af det første nominal. Der er i hvert fald ikke noget der tyder på at det skulle være en ny, udbredt form for topic-kongruens.

Om forfatterne

Ken Ramshøj Christensen, ph.d., lektor, Institut for Kommunikation og Kultur, Afdeling for Engelsk, Aarhus Universitet.

Anne Mette Nyvad, ph.d., lektor, Institut for Kommunikation og Kultur, Afdeling for Engelsk, Aarhus Universitet.

Katrine Rosendal Ehlers, ph.d., postdoc, Institut for Kommunikation og Kultur, Afdeling for Engelsk, Aarhus Universitet.

Litteratur

Baclawski, Kenneth (2018): The Observer Effect. *2018 IEEE Conference on Cognitive and Computational Aspects of Situation Management (CogSIMA)*, 83–89. <https://doi.org/10.1109/COGSIMA.2018.8423983>.

Christensen, Ken Ramshøj & Anne Mette Nyvad (2019): De her sætninger er jeg vilde med!: Sproglig variation i prædikative adjektivers kongruensmønster. I: *MUDS 17*. Yonatan Goldshtein, Inger Schoonderbeek Hansen & Tina Thode Hougaard (red.). Aarhus: Aarhus Universitet, 95–113.

Christensen, Ken Ramshøj & Anne Mette Nyvad (2021): Vi er (stadig) vild med den her sætning! I: *MUDS 18*. Yonatan Goldshtein, Inger Schoonderbeek Hansen & Tina Thode Hougaard (red.). Aarhus: Aarhus Universitet, 169–186.

Christensen, Ken Ramshøj & Anne Mette Nyvad (2023): Sætningskompleksitet, frekvens og acceptabilitet. *Ny forskning i grammatik* 30, 24–39. <https://doi.org/10.7146/nfg.vli30.137951>.

Christianson, Kiel m.fl. (2001): Thematic Roles Assigned along the Garden Path Linger. *Cognitive Psychology* 42, 368–407. <https://doi.org/10.1006/cogp.2001.0752>.

7 Det er helt almindeligt at folk af uafhængige årsager laver forskellige slags talefejl (se Harley 2014: kap. 13 for et overblik), og det samme gælder tilfældige skrivefejl. Tilsvarende laver folk også tilfældige fejl når de gennemfører et eksperiment. Tilfældige fejl er altså fejl der ikke systematisk kan udløses af bestemte faktorer i bestemte kontekster. Omvendt udløses systematiske fejl af bestemte faktorer i bestemte kontekster, som fx verbalkongruensfejl (Franck m.fl. 2002) og altså alternativ kongruens.

- Comrie, Bernard (2003): When agreement gets trigger-happy. *Transactions of the Philological Society* 101, 313–337. <https://doi.org/10.1111/1467-968X.00121>.
- Engberg-Pedersen, Elisabeth & Mads Poulsen (2010): Alternative agreement controllers in Danish: Usage or structure. I: *Language usage and language structure*. Kasper Boye & Elisabeth Engberg-Pedersen (red.). Berlin: Walter de Gruyter, 205–235.
- Franck, Julie, Gabriella Vigliocco & Janet Nicol (2002): Subject-verb agreement errors in French and English: The role of syntactic hierarchy. *Language and Cognitive Processes* 17, 371–404. <https://doi.org/10.1080/01690960143000254>.
- Hansen, Erik & Lars Heltoft (2011): *Grammatik over det Danske Sprog. bind I-III*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.
- Hansen, Aage (1967): *Moderne Dansk. Bind II*. København: Grafisk Forlag.
- Harley, Trevor A. (2014): *The psychology of language: from data to theory*. 4. udg. Hove, East Sussex: Psychology Press.
- Heegård, Jan & Jacob Thøgersen (2014): Style-dependent rules for reduction: Mixed-model multiple linear regression analysis of reduction phenomena in Danish news readings. *Nordic Journal of Linguistics* 37, 325–365. <https://doi.org/10.1017/S0332586514000250>.
- Hoof, Hanneke van (2006): Split Topicalization. I: *The Blackwell Companion to Syntax*. Martin Everaert & Henk van Riemsdijk (red.). Malden, MA, USA: Blackwell Publishing, 410–465. <https://doi.org/10.1002/9780470996591.ch62>.
- Jensen, Eva Skaftø (2011): Er subjektet virkelig antifokus. I: *MUDS 13*. Inger Schoonderbeek Hansen & Peter Widell (red.). Aarhus: Aarhus Universitet, 195–208.
- Jensen, Jørgen Nørby (2004): Dem er jeg helt vilde med! Om fokuskongruens i moderne dansk. I: *På godt dansk. Festskrift til Henrik Galberg Jacobsen i anledning af hans 60 års fødselsdag den 4. februar 2004*. Henrik Jørgensen & Peter Stray Jørgensen (red.). Aarhus: Wessel og Huitfeldt, 163–171.
- Lambrecht, Knud (1994): *Information structure and sentence form: Topic, focus, and the mental representations of discourse referents*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511620607>.
- Mikkelsen, Line (2015): VP anaphora and verb-second order in Danish. *Journal of Linguistics* 51, 595–643. <https://doi.org/10.1017/S0022226715000055>.

- Nyvad, Anne Mette (2007): *Revisiting Agreement Paradigms: Predicative Adjectives in Danish*. Master-afhandling. London: University College London. https://www.researchgate.net/publication/238108068_Revisiting_Agreement_Paradigms_Predicative_Adjectives_in_Danish.
- Nyvad, Anne Mette & Ken Ramshøj Christensen (2023): ”Vi har fundet nogle sætninger på nettet, og dem er folk vild med!” Når performansen halter. I: *MUDS 19*. Kirstine Boas m.fl. (red.). Aarhus: Aarhus Universitet, 249–263.
- Posit team (2023): *RStudio: Integrated Development Environment for R*. Boston, MA: Posit Software, PBC. <http://www.posit.co/>.
- R Core Team (2023): *R: A Language and Environment for Statistical Computing*. Vienna, Austria: R Foundation for Statistical Computing. <https://www.R-project.org/>.
- Ross, John Robert (1967): *Constraints on variables in syntax*. Ph.d.-afhandling. Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology. <https://dspace.mit.edu/handle/1721.1/15166>. (16 april, 2018).
- Slattery, Timothy J. m.fl. (2013): Lingerings misinterpretations of garden path sentences arise from competing syntactic representations. *Journal of Memory and Language* 69, 104–120. <https://doi.org/10.1016/j.jml.2013.04.001>.
- Sproget.dk (a). § 35. *Adjektiver dannet af præteritum participium*. <https://sproget.dk/raad-og-regler/Retskrivningsregler/retskrivningsregler/a7-20-39/a7-29-35-verber/a7-31-35-preteritum-participium/a7-35-adjektiver-dannet-af-preteritum-participium>. (tilgået 2 februar, 2024).
- Sproget.dk (b). *R-problemer · uddybning*. <https://sproget.dk/raad-og-regler/typiske-problemer/r-problemer/r-problemer-uddybning.html/>. (tilgået 1 februar, 2024).
- Strømberg-Derczynski, Leon m.fl. (2021): The Danish Gigaword Corpus. I: *Proceedings of the 23rd Nordic Conference on Computational Linguistics (NoDaLiDa)*. Simon Dobnik & Lilja Øvrelid (red.). Linköping: Linköping University Electronic Press, 413–421. <https://aclanthology.org/2021.nodalida-main.46>.